

CSERÉP LÁSZLÓ

A lét csónakosa

2006. október 23. Balatonfüred, Kovászna Park. Közel ezerfős ünneplő közönség előtt Kodolányi Gyula ünnepi beszédét mondja. Okos, igaz és kemény mondatok, de nem a politikus, hanem a tudós egyetemi tanár beszél higgadt tárgyilagossággal. Mire a szónoklat után leleplezzük az ötvenedik évfordulóra készült emlékművet, s elindulunk a köztemető felé, hogy gyertyát gyújtsunk az '56-os hősök emlékére, már tudjuk, hogy mi történik, mi történt Budapesten.

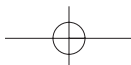
A bazaltkupacon ülő, a lyukas zászlót féltő szeretettel őrző pesti srác szobra (Halassy Csilla talán Mansfeld Péter arcát idézi) egyszerre állít emléket 1956-nak, s szolgál mementóul az ötvenedik évforduló meggyalázásának. Nem hiszem, hogy előfordult valaha hasonló eset egy köztéri szoborral: leleplezésének pillanatában jelentése kibővül, módosul egy azonos időben történő köztéri-történelmi esemény hatására. Tragikus egybeesés, mely rávilágít a szobrok, pontosabban a köztéri alkotások sajátos helyzetére, a szobrász feladatának nehézségére. Hiszen mennyi minden befolyás éri az alkotót! Mennyi mindennek kell megfelelnie! A megrendelő közösség (mely kiemelkedő történelmi eseménynek akar emléket állítani) kívánásai, a közvélekedés és közízlés szimbolikát szűkítő ereje, a tér adottságai, ahová a szobor kerül, hogy csak néhány körülményt említsünk.

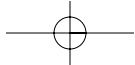
„A jó szobrok ötös feleletek” – mondja Melocco Miklós. Láttukra „fenséges, költői hangulatot éreznek az erre képes emberek”. Halassy Csilla balatonfüredi 1956-os emlékműve jó szobor, jó válasz: igaz gondolat kap formát, értelmet benne. Halassy Csilla többi szobráról is elmondhatjuk, hogy jó válaszok. Jó válaszok, mert a művészet egzisztenciális problémájának kérdésére, mely ősidők óta foglalkoztatja a gondolkodókat, úgy felel, hogy nem akar megfelelni.

Napjainkban egyre divatosabb az a nézet, hogy a vallást, a művészetet és a tudományt az ember a Kozmosz „özön közönye” (Határ Győző) ellen, védőpajzsak hozta létre. Ritkábban, de azért hallható az archaikus közösségek hagyományából táplálkozó tudás hangja is. Kemény Katalin szerint a lélek a művészetben találja meg a formát, hogy „ne vesszen az anyag sodró gomolyába”, s ezzel a Létezőt a Létbe emeli.

Nem hiszem, hogy Halassy Csilla bármilyen teória szerint alkotna, de műveivel az előbbieken sommásan idézett két álláspont közül határozottan az utóbbit választja. Nem érezni rajta a megoldási kísérletek, próbálkozások bizonytalanságát, művészi álláspontja (hitvallása?) tudatos választás eredménye. (Az ilyen típusú választás – legalább Fichte óta tudjuk – jellemkérdés is!)

Magabiztossága nem zavaró, a szakrális művész sajátja. Bár mesterét (tanárát és párját) közelről figyelheti, senki sem mondhatja, hogy utánoz. Legfeljebb abban

az értelemben, ahogy a tradicionális művészet időn kívüli alkotásai „utánezatok”, minden korban és alkotóban „azonosak”. Azonosak akkor is, ha – természetesen – más és más látványban élnek meg az alapegységet.

„A művész sorsa az idő, aki valaha is győzött, az időt győzte le”, írja Kemény Katalin egyik esszéjében. Halassy Csilla szobrai legyőzték az időt, időtlenek. Vegyük például a művész saját gyermekéről (Benedek) mintázott portróját. Az anyánál többet senki sem tudhat gyermekéről, semmi sem lehet térben és időben közelebb hozzá. Ez az arc – jól felismerhető vonásaival együtt, egyértelmű konkrétsága ellenére – az időn túlról néz ránk. Benedek tekintete komoly, felelős, de nem szomorú tekintet. Mintha tudná a titkot!

Vagy nézzük a másik gyermekportrét! A szenttelen Buddha szobrok módjára nem néz az emberre, csukott szeme a teremtés előtti pillanat (pont), nyitott pupilla nélküli szeme pedig e pont megnyílásának figurális szimbóluma (Hamvas). A több ezer éves hagyomány teljességét birtokló gyermekarc néz ránk. S ugyancsak az időn túlról néz ránk Magyarországi Mária. A kemény, csontos arc, a méltóságot sugárzó termet igazi nagyszonyt formál. Még innen s már túl a mai világon, mely feledte kétnemű gyökereinket, s a női nem érdekére hivatkozva, soha nem látott módon alacsonyítja le azt.

Halassy Csilla Mária alakjában azt a nőt (is) megmintázza, aki tudja magáról, hogy nő, és nem férfi, s akiben a két nem elemei harmóniában egyesülnek.

Aki ismeri Halassy Csillát, az tudja, hogy a mindennapokban olyan közvetlen természetességgel anya, asszony, nő, amilyen férfias nyugalmat, biztonságot sugároznak alkotásai. Tudja, hogy a valóságot maszk fedi, s mára nem maradt más, csak a hazugság. Tudja, hogy a Lét állandóságába való eljutáshoz a művészet a legjobb útmutató. Ezzel a gesztussal emeli a fejünk fölé a „Lét csónakosát” (*Tiszai halász*). A dolmeneket idéző gazdagon díszített alapzat biztosan tartja a csónakot, melynek láthatóan biztos kezű irányítója a halász. A feladat az archetípusok feltárása, de nem a kordivat szerint, amely cukros hazugságokkal igyekszik megkönnyíteni az életet. Halassy Csilla komolysága és derűje ebből a tudásból fakad akkor is, ha Ő nem így gondolja.

Komolysága és derűje annak a csángó asszonynak a mosolyára emlékeztet, aki egy nagy templomi zászlóval az övében, majdnem mezítláb ment el előttünk, miközben Benedekkel a nyakunkban kapaszkodtunk fölfelé Csíksomlyó hegyére.

